

Čimbenici pozitivne obiteljske klime na odgoj djece

Siladić, Ivona

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:201066>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-18**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Preddiplomski studij Engleski jezik i književnost i Pedagogija

Ivona Siladić

Čimbenici pozitivne obiteljske klime na odgoj djece

Završni rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Mirko Lukaš

Osijek, 2022. godina

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za pedagogiju
Preddiplomski studij Engleski jezik i književnost i Pedagogija

Ivona Siladić

Čimbenici pozitivne obiteljske klime na odgoj djece

Završni rad

Područje društvenih znanosti / polje Pedagogija / grana Obiteljska pedagogija

Mentor: izv. prof. dr. sc. Mirko Lukaš

Osijek, 2022. godina

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 12.08.2022.

Jovana Gladić, 0122233688

Ime i prezime studenta, JMBAG

Sadržaj

Uvod.....	1
1. Obitelj kao čimbenik djetetova razvitka.....	2
2. Suvremeni način života u obitelji.....	4
3. Temeljne značajke roditeljstva.....	7
4. Stilovi roditeljstva.....	9
5. Sustavi vrijednosti roditelja.....	11
6. Utjecaj ograničenja, kritika i pohvala na djecu.....	14
Zaključak.....	18
Literatura.....	19

Sažetak

U današnjem svijetu kad sve gubi svoj smisao, potrebno je naglasiti važnost obitelji kao prve i najvažnije zajednice za optimalan razvoj djeteta. U modernizaciji i mijenjanju svega oko nas, značenje i svrha obitelji uvijek ostaju iste. Karakter osobe i njezina ličnost formiraju se u obiteljskoj klimi od trenutka njezinog rođenja. Pozitivna veza i odnos djeteta i njegovih roditelja čini obitelj snažnom i motivirajućom okolinom. Dobre i poželjne roditeljske kvalitete se definiraju kao roditeljsko ponašanje koje povećavaju djetetove šanse za dobro zdravlje, sreću i uspjeh. Ova roditeljska ponašanja mogu uključivati mnoge čimbenike, od pružanja temeljnih resursa kao što su prehrana i sklonište, do modeliranja vještina dobrih odnosa i poticanja zdravog načina života. Dijete usvaja i razvija određeni sustav vrijednosti i moralni kompas unutar svoje obitelji. Kohezivnost obitelji, razumijevanje, strpljivost, međusobna komunikacija i predanost ulozi roditelja mogu izrazito utjecati na razvoj djeteta. Za emocionalan razvoj djeteta i njegovu psihološku sigurnost potrebna je ljubav, toplina, podrška i prihvaćanje. Strategije roditeljstva trebaju djelovati sukladno sa ciljevima roditeljstva kako bi se ostvario uspješan roditeljski odgojni utjecaj. Ovisno o kulturnom kontekstu i vrijednostima, roditeljsko ponašanje može uključivati različite oblike obrazovanja, duhovnog vodstva i informiranja djece o očekivanjima i normama koje će im pomoći kretati se u društvu, a kasnije u životu. Ono što društvo smatra dobrim roditeljstvom često je određeno učincima koje roditeljsko ponašanje ima na djetetov osobni razvoj, a što barem djelomično definiraju kulturne norme i podložno je varijacijama tijekom vremena pa i danas u ovom novom, suvremenom svijetu.

Ključne riječi: obitelj, obiteljska klima, pozitivni čimbenici, razvoj djeteta, roditeljstvo

Uvod

Svrha ovog rada je istaknuti zajedničke elemente odgovarajuće obiteljske klime i pozitivnog razvoja djeteta u obitelji. Obitelj kao čimbenik djetetova razvoja uključuje roditeljsku osjetljivost, empatiju, zauzimanje perspektive, osjetljivost i podršku autonomiji djeteta. Istraživanje svakog od ovih konstrukata naglašava da je uvažavanje roditeljske uloge povezano s boljim razvojem djeteta, učenjem i dobrobiti. Ako su djeca lišena ovih glavnih čimbenika to kod njih rezultira negativnim posljedicama. Suvremeni način života u obitelji opisuje otežanu posvećenost djetetu i stvaranje velikog pritiska na roditelje. Takav stil života pun je izazova, ali uz pravilno usklađivanje radnih i roditeljskih uloga i međusobnu otvorenu komunikaciju dijete se orijentira prema pravom putu razvoja. Na tom je putu poželjno korištenje raznih programa koji nude podršku roditeljima kako bi lakše svladali probleme u odgoju. Temeljne značajke roditeljstva opisane u radu uključuju specifične tradicionalne i suvremene uloge majke i oca koje su jednako vrijedne i važne za razvoj djeteta. Stilovi roditeljstva prikazani su kao odrednice ponašanja djeteta i oblikovanje njegovih osobina ličnosti. Stoga je važno naglasiti da u odgoju nije dovoljna samo ljubav, već je potrebno znanje i primjereno određivanje granica u razini slobode djeteta. Različita razdoblja, kontekst i domene razvoja djeteta usporedno se mijenjaju s raznim potrebama djeteta, aktivnostima i postupcima. Sustavi vrijednosti roditelja određuju moralne i intelektualne vrijednosti koje će dijete preuzeti tijekom formiranja ličnosti. Roditelji su uzor svojoj djeci i izrazito važne osobe za formiranje njihovih osobnih značajki kao i kod kreiranja obiteljske klime. Utjecaj ograničenja, kritika i pohvala na djecu veliki je čimbenik u odgojnom procesu. Uz sva ta potkrepljenja, dijete se treba osjećati sigurno, prihvaćeno, voljeno i poštovano. Skretanjem pozornosti na čimbenike analizirane u radu i usvajanjem odgovarajuće perspektive, skreće se pažnja na doprinos budućim istraživanjima i pomoći u prijenosu znanja roditeljima o ovoj ključnoj dimenziji roditeljstva.

1. Obitelj kao čimbenik djetetova razvitka

Osjećaj ljubavi i topline kod čovjeka prvobitno počinje u obitelji. Ona je korijen razvoja čovjekove ličnosti i na njoj se temelje svi njegovi počeci. Promatramo li čovjeka i njegovo ponašanje, pokušavamo naći razlog za takvo ponašanje bilo ono dobro ili loše. Odgovor na to pitanje nekad pronalazimo u tome kako je čovjek odgajan u obitelji (Plasaj, 1991, 124). To je prva životna skupina kojoj dijete pripada, socijalna zajednica koja ima strukturu, funkcije, pravila i uloge. Kohezivnost, odanost i povezanost trebali bi biti obilježja svake obitelji, iako to nije uvijek tako (Zloković i Nenadić – Bilan, 2012, 193). Obitelj je povezana i složena cjelina te hijerarhijski organiziran sustav sastavljen od manjih podsustava kao što su bračni podsustav, roditeljski ili podsustav braće i sestara. Takav složen odnos među članovima čini obiteljsku zajednicu koja razvija razne socijalne odnose i izvan svoje obitelji (Keresteš, 2002, 83).

„Generacijama se prenosi poruka o bitnosti obitelji i njezinoj vodećoj poziciji u sustavu vrijednosti društva. S članovima obitelji čovjek obilježava sve važne etape svoga života „pakirajući ih“ u rituale i običaje zemlje u kojoj živi i naroda kojem pripada. Tijekom velikih životnih kriza pripadnost obitelji i obiteljska podrška često odigravaju ključnu ulogu za preživljavanje pojedinca“ (Wagner Jakab, 2008, 119). Roditeljska skrb obuhvaća odgovornosti, dužnosti i prava roditelja s ciljem zaštite i dobrobiti djeteta, a mora biti ostvarivana u skladu s potrebama i mogućnostima djeteta. Roditelji imaju obvezu razgovarati s djetetom o sadržajima roditeljske skrbi i ne mogu se je odreći (Obiteljski zakon NN 103/15, 98/19; 103/22).

„Govoreći o obitelji nikako se ne smije zaobići njezina uloga u formiranju osobe tijekom djetinjstva kao i utjecaj njezinih pojedinih članova te važnost ukupne obiteljske atmosfere u kojoj dijete odrasta“ (Wagner Jakab, 2008, 121). Odgoj djeteta treba pratiti njegov razvoj, dob i zrelost. Roditelji ne smiju fizički kažnjavati svoje dijete, ponižavati ga ili psihički prisiljavati na bilo što. Oni su dužni brinuti se o obrazovanju djeteta, poticanju njegovih interesa i imaju odgovornost odazivanja na sastanke i pozive odgojno-obrazovnih ustanova (Obiteljski zakon NN 103/15, 98/19; NN 103/22). Djeca i mladi naša su budućnost i stoga zaslužuju veliku pažnju, trud i najbolje moguće odgajanje. Zanemarivanje odgovorne skrbi ima svoje posljedice pa se tako razvijaju djeca s manjkom kulture ili neprimjerenog ponašanja (Vukasović, 2009, 69–70). „Dijete se danas prihvaća kao subjekt s pravima, a država je ona koja treba jamčiti uživanje tih prava. Takva pozicija djeteta utjecala je na roditeljsku ulogu i na način da obiteljski odgoj čini pomak od privatne u javnu sferu te postaje predmetom javne politike. Roditelj je pred zakonom odgovoran za svoje postupke prema djetetu i svako ugrožavanje prava djeteta nosi određene

sankcije“ (Maleš, 2012, 14). Stoga, dužnost odgovornog roditeljstva nikako se ne može usporediti ni sa kojom drugom dužnošću jer se propusti i greške u odgajanju djeteta ne mogu ni na koji način popraviti ili nadoknaditi u budućnosti (Plasaj, 1991, 125).

Čovjek je u svojoj srži kulturno biće i stoga ga je potrebno usmjeravati prema određenim kulturnim vrijednostima i postizanju dobra. Moralno reguliranje međuljudskih odnosa i ponašanja čovjekova je osobna kultura. No, trenutnu stvarnost obilježava najezda nekulture pa se nedovoljno pažnje posvećuje odgojnoj tematici. Negativne posljedice vidimo kod asocijalnog ponašanja mladih, nasilja i kriminala. Potrebno je skladno djelovanje svih odgojnih čimbenika kako bi se postiglo njihovo učinkovito odgojno djelovanje (Vukasović, 2009, 71–72). Nažalost, u današnje vrijeme, prava je rijetkost vidjeti sretnu i ispunjenu obitelj. Društvena očekivanja od obitelji su izrazito visoka, a stvarnost je drugačija. Uz sav pritisak medija, društvenih mreža, odgojno-obrazovnih ustanova i okoline, kao da se gube istinska načela obitelji u kojoj se razvija pozitivna klima za dijete. Zakonski propisi više odmažu obiteljima nego što pomažu, što se najbolje oslikava u primjeru zakonskih propisa koji reguliraju usvajanje djece. Djeca zaslužuju rasti u ljubavi i toplini, što bi im mnogi parovi željeli pružiti, ali kriteriji koje „budući roditelji“ moraju ispuniti, godine čekanja zbog iscrpljujućih protokola često rezultiraju odustajanjem.

Djeca izrazito osjećaju nedostatak čimbenika roditeljske skrbi i ljubavi što rezultira razočaranjem i ogorčenosti. To se najviše očituje u imućnim obiteljima, odnosno obiteljima s višim standardom života u kojima se više vremena troši na stjecanje materijalnog bogatstva, a nedovoljno vremena se posvećuje djeci i njihovom odgajanju (Plasaj, 1991, 127). „Istina je da se sva odgojna pravila ne mogu naučiti. Dapače, mora biti odbačen svaki kalup u odgoju. Ali ako roditelj - odgojitelj ima mnogo ljubavi prema djetetu, onda sve ide spontanije i lakše. Tada se samo po sebi uključuje razumijevanje za dječje teškoće, ustrajnost i strpljivost – jer nema uvijek brzih i vidljivih rezultata dobrog odgoja“ (Plasaj, 1991, 126).

2. Suvremeni način života u obitelji

„Promjene u sustavu vrijednosti i načinu života u mnogom mijenjaju obitelj i položaj djece u obitelji: djeca sve češće imaju oba zaposlena roditelja, starije roditelje, češće negoli prije žive u nepotpunoj obitelji ili uz roditelje od kojih je samo jedan njihov biološki roditelj. Odrastaju okružena s manje braće i sestara i ostalih srodnika negoli su to njihovi roditelji, zajednički život s djedom i bakom više je iznimka negoli pravilo“ (Ljubešić, 2004, 325). Užurbani stil življenja 21.st. donosi brojne izazove za pojedinca i njegovu adaptaciju roditeljstvu. Potrebno je uskladiti radnu i roditeljsku ulogu pa se sve više govori o važnosti dostupne socijalne podrške. Ona može ojačati zadovoljstvo roditelja s ciljem unapređenja dobrobiti djeteta i svih ostalih članova (Milić Babić, 2019, 21). Suvremeni roditelji sve više osjećaju veliki pritisak i odgovornost za odgoj djece pa se boje da ne bi ugrozili njihovu budućnost svojim neadekvatnim odgojnim postupcima. Zato često od sebe očekuju previše, a od djeteta premalo. Nastoje dostići savršenstvo i nerealne ciljeve, a time se gubi unutarnja intuicija kod roditelja i oni postaju nesigurni (Ljubešić, 2004, 326). Suvremena obitelj nailazi na mnoge probleme kao što su nezaposlenost, nesigurna egzistencija, veća stopa razvoda brakova, nasilje u obitelji i preopterećenost obavezama. Loši ekonomski uvjeti života i nezadovoljstvo kvalitetom života povećavaju stres i brigu roditelja. Čini se kao da je stvoriti stabilnu obitelj obična iluzija. Nositi se sa stresom izrazito je važno za normalno funkcioniranje obitelji. Novi način života žene odnosno majke koja ima i radnu ulogu mijenja socijalizaciju djeteta pa je potrebna usluga profesionalnih odgajatelja. Dijete se sve ranije odvaja od roditelja (Jurčević Lozančić, 2011, 140).

Suvremeni pojam roditeljstva prikazuje se kao ravnopravno roditeljsko partnerstvo. Ne uvažavaju se tradicionalni socijalni pritisci, stereotipi majčinstva i očinstva te podijeljenost uloga. Suvremeno roditeljstvo obilježava svakodnevni dogovor i zajedničko odlučivanje o dužnostima oko djece. Ne radi se prema načelu „muških“ i „ženskih poslova“, već prema ravnopravnoj podjeli truda i vremena. Na taj način učinkovito se izbjegava negativna obiteljska klima koja može biti rezultat preopterećenosti majke ili isključenosti oca (Obradović i Čudina-Obradović, 2003, 51). „Govoreći o suvremenoj obitelji nikako ne treba zaboraviti da se u nizu promjena u procesu obiteljske strukture, primjećuju i pozitivne promjene u odnosima roditelja i djece. Dijete je ravnopravni član koji od obitelji dobiva određene ideje, temeljna pravila ponašanja, ali ima pravo i na vlastito izražavanje i djelovanje. Nadalje, živeći uz majku i oca djetetu je omogućeno zadovoljavanje osnovnih tjelesnih, egzistencijalnih, psiholoških potreba i stalnim osjećajem uspjeha i postignuća“ (Jurčević Lozančić, 2011, 141).

Suvremeno društvo je vrlo intenzivno usmjereno prema materijalnom, a jedna od glavnih vrijednosti je isključivo imati ili posjedovati. Tako se postupno stvara „civilizacija želja“, a to rezultira potrošnjom kao sredstvom zadovoljstva, buđenja i razvoja djeteta. Sukladno tome veza između obitelji i društva je neraskidiva, takva situacija ističe lošu sliku mnogih obitelji kod kojih se zanemaruje važnost komunikacije i zajedničkih aktivnosti. Roditelji uvelike pokušavaju emocije nadoknaditi djeci materijalnim stvarima. Puno zajedničkog vremena troši se na hodanje trgovačkim centrima čime se njeguje potrošački stil života. Posljedice takve uključenosti u konzumerizam mogu biti katastrofalne za psihičko i fizičko zdravlje djeteta, a to masovno iskorištavaju mediji putem neprestanog oglašavanja. Roditelj koji nema čvrsto razvijen sustav vrijednosti, ne može pomoći djetetu na osobnom planu pa djeca postaju potrošački ovisnici i nose ulogu motivirajući svoje roditelje za potrošačku praksu (Dadić, 2013, 99–103).

„Provođenje slobodnog vremena u trgovačkim centrima dovodi do obiteljskog i socijalnog otuđenja, duhovne stagnacije, loše komunikacije između roditelja i njihove djece, ali i nedovoljne emotivne i fizičke prisnosti. Informiranje i obrazovanje roditelja o svim mogućim posljedicama koje nosi aktivno njegovanje ovakvog stila života jedan je od načina sustavnog osiguravanja kvalitete obiteljskog života“ (Dadić, 2013, 108). Moderna obitelj ne pridaje toliko važnosti okupljanju za stolom i blagovanje uz ugodnu komunikaciju među članovima obitelji koje potiče zajedništvo i prisnost i pomoću kojeg se dijete uči bitnu poruku o dijeljenju i sigurnosti. Savršena i uvijek sretna obitelj ne postoji, ali male stvari su važne za dijete i vremenom donose velike pomake. Komunikacija za stolom se ne smije pretvoriti u pregovaranje i očitavanje lekcija (Boban-Pejić, 2008, 31).

Obiteljska komunikacija utvrđuje način odnosa i potiče svakog člana obitelji da sasluša drugog i da tako iskazuje emocije i dijeli informacije. Ističe se uključenost roditelja pružanjem podrške, emocionalne topline i zainteresiranosti za dijete. Na dijete pozitivno utječe sigurnost u domu, poticajni uvjeti za igru i učenje kao i stabilnost, dosljednost i rutina. Tako se dijete orijentira jasnim pravilima i stječe osjećaj djelotvornosti. Ako je komunikacija roditelja otvorena i iskrena, dijete će s lakoćom izražavati svoje osjećaje i takvim zdravim odnosom razvijati međusobno povjerenje. Danas su dostupni različiti načini komuniciranja, ali ono licem u lice je ipak osnova svih daljnjih mogućnosti komunikacije (Mlinarević, 2022, 136 – 137).

Roditeljima nedostaje vremena i motivacije za praćenje novih tehnoloških mogućnosti i sve teže im je nadzirati što njihova djeca rade na internetu. Zbog preopterećenosti obavezama, roditelji često koriste nove tehnologije kao pomoć u podizanju kvalitete roditeljstva. Treba naglasiti da stimulansi iz virtualnog okruženja nikako ne mogu zamijeniti stimulanse koje dijete dobiva iz fizičke okoline i interakcije (Kokorić, 2020, 90). Nema sumnje da je internet sa sobom

donio puno prednosti u suvremeni život obitelji i uvelike olakšao rješavanje problema koji su postali svakodnevnica. Brže i lakše se izmjenjuju informacije i postižu dogovori između članova obitelji. Dostupna je online trgovina, plaćanje troškova, praćenje nastave na daljinu i slično. Ali, postoje i brojni socijalni rizici od zloupotrebe tehnologija koji mogu otežati funkcioniranje obitelji i narušiti međusobne odnose (Kokorić, 2020, 82). Pandemija korona virusa i epidemiološke mjere koje su dovele do karantene, zatvaranja institucija i zabrana kretanja rezultirali su globalnim promjenama običnog načina življenja. Gubitak radnih mjesta i zatvaranje odgojno-obrazovnih ustanova izrazito su utjecali na život ljudi kao i na obiteljsko funkcioniranje. Roditelji su morali biti odgajatelji, učitelji, animatori i zdravstveni radnici. Uz sve to, nastojali su svojom uključenošću nadoknaditi druženje i igru s vršnjacima. Improvizacija je bila ključna metoda u kojoj je trebalo puno truda i vještina kako bi se organizirao novi dnevni ritam aktivnosti uz usklađivanje svih obaveza (Višnjić-Jevtić i Visković, 2021, 11–12).

„Kompetentan roditelj poznaje razvojne potrebe djeteta, pruža kvalitetan odgoj, zna odabrati za svoje dijete odgovarajuće izvanobiteljske utjecaje, shvaća važnost i sposoban je za razvijanje partnerstva s onima koji izvan obitelji skrbe o njegovu djetetu, odgajaju ga i obrazuju“ (Maleš, 2012, 15). Roditelji trebaju biti upoznati s načinima poticanja dječjeg kognitivnog i socio-emocionalnog razvoja uz praktične aktivnosti koje oblikuju rani razvoj djeteta i učenje. Danas postoje razni programi za roditelje koji u ovom suvremenom kontekstu imaju za cilj „osnažiti“ roditelje. Nastoje potaknuti roditeljske snage, mogućnosti i kompetencije kako bi lakše pronašli moguća rješenja za probleme u odgoju (Camović, 2018, 61–62). „Roditelji koji su percipirali veću socijalnu podršku u svojoj socijalnoj mreži izvijestili su o više pozitivnih emocija usmjerenih prema djetetu, jačoj podršci djetetovoj autonomiji, boljem poznavanju i čvršćem nadzoru djetetovih aktivnosti i većoj primjeni pozitivnih disciplinskih postupaka, uključujući induktivno rezoniranje“ (Štironja Borić i sur. 2011, 52).

3. Temeljne značajke roditeljstva

„Termin roditeljstvo pojavio se u trenutku kada se razvila ideja o tome da su i majka i otac jednako važni za razvoj i odgoj djeteta, bez obzira na to što su njihove uloge temeljene na dvije gotovo potpuno različite spolno determinirane uloge“ (Pernar, 2010, 256).

Ravnopravnost žena i muškaraca još uvijek je prisutna tema. Žene su do danas napredovale u mnogim društvenim područjima, no tradicionalni stavovi još uvijek postoje uz uloge muškarca „hranitelja“ i žene „domaćice“ (Pećnik i Sindik, 2013, 2). „U velikim tradicionalnim obiteljima, u kojima je mlada obitelj dugo ostajala pod pokroviteljstvom roditelja, briga oko odgoja nekoć nije toliko neposredno padala na same mlade parove. Velika zajednica sa svojim načinom života davala je dovoljno garancije da će se malo biće lijepo ugraditi u ljudsku zajednicu, da će lijepo rasti i u svakom smislu napredovati. To je bio prilično prirodan ambijent za razvoj i za odgoj koji nije zahtijevao posebne strukture obrane i brige“ (Fuček, 1974, 252).

Prema tradicionalnim uvjerenjima, majčinstvo obilježava briga i podizanje djeteta u ozračju topline i ljubavi, a očinstvo definira model postignuća i uspješnosti u vanjskom svijetu. Majka bi trebala preuzeti svu odgovornost za psihološki razvoj djeteta, ocjene i ostale poteškoće. Takvi stereotipi mogu stvoriti veliki emocionalni pritisak na majku uz osjećaj krivnje i neadekvatnosti. Stoga se naglašava i velik utjecaj očeva i njihov angažm oko odgoja djeteta i cjelovitog socioekonomskog statusa obitelji (Pernar, 2010, 256). Otac je u odgoju imao sekundarnu i potpurnu ulogu, ali koliko god da je njegova odgojna uloga bila pasivna, njegova prisutnost se smatrala nužnom za „normalnu“ obitelj (Kušević, 2011, 301). Stavovi o nadmoći muškaraca u obitelji još uvijek nisu nestali. Obrazovaniji roditelji manje su opterećeni s tradicionalnim vrijednostima u obitelji. Bez razlike što je aktivna u svijetu rada žena i dalje najčešće vodi veću brigu o kućanstvu i odgoju djeteta i provodi veći dio vremena u obitelji (Leutar, 2004, 1171–1173). Preopterećenje žena u obitelji temeljeno je na iscrpljenosti od svih kućanskih poslova i brizi o djeci pa se tako razvija i dojam nepravdnosti koji rezultira nezadovoljstvom i sukobima u obitelji. Nezadovoljstvo žena je manje ako one njeguju tradicionalne stavove prema bračnoj zajednici i raspodjeli ostalih obaveza u obitelji. Zaposlene žene provode manje vremena s djetetom, ali vrijeme koje mu posvete je kvalitetnije i interaktivnije što ima pozitivan utjecaj na dijete (Vuković, 2016, 192). Istraživanja su pokazala da uključenost majke ima velik utjecaj i na školski uspjeh djeteta. Smanjenjem neposrednog djelovanja majke u školskom životu i radu, smanjuje se i školski uspjeh njihovog djeteta. To ukazuje na potrebu za stvaranjem bolje komunikacije između roditelja i škole (Bedeniković Lež, 2009, 341 – 342).

Iako otac ne posvećuje toliko vremena djetetu, ipak je aktivan u njegovom životu. Taj je odnos drugačijeg karaktera od onog s majkom, a najčešće se realizira igrom oca i djeteta. Uočljiva je veza između rane prisutnosti oca u djetetovu životu i daljnjeg međusobnog odnosa. Otac koji nije puno vremena provodio s djetetom u ranoj dobi, teže može uspostaviti prisniji odnos s njime što dovodi do otuđenosti jednoga od drugog. Majka ne može zamijeniti oca, ona samo može pojačati svoju brižnost, Ne mogu se zamijeniti vrijednosti koje otac predstavlja i njegov poseban odnos s djetetom koji razvija jedan drugačiji svijet za dijete (Szentmartoni, 1999, 239–240). Očev odnos prema djetetu zaslužuje više pozornosti nego što je imao do sad. Očevi postaju sve aktivniji u obiteljima i sve više vremena posvećuju odnosima s djecom. Takve aktivnosti su dinamičnije, taktilnije i uzbudljivije s više fizičke interakcije. Majke se češće igraju s djecom uz korištenje igračaka (lutkicama, kockicama), dok se očevi družu s djecom tijekom svakodnevnih aktivnosti (košnja trave, nogomet, popravljavanje, građenje). Stoga se današnja uloga oca polako odmiče od nezahvalne uloge oca kao emocionalno odsutnog, hladnog i isključivog financijskog skrbnika (Cvrtnjak i Miljević Riđički, 2015, 115–119). Vrijeme provedeno s ocem doprinosi razvoju sigurne privrženosti u stimulirajućoj igri u kojoj se potiče istraživanje i preuzimanje rizika od strane djeteta. To rezultira pozitivnim učinkom na balans emocija i socijalne interakcije. U obiteljima u kojima je otac aktivno uključen u odgoj djeteta, pokazuju se veće kognitivne sposobnosti, empatija, samokontrola i samopoštovanje. Primjerene reakcije na potrebe djeteta i roditeljska osjetljivost stvaraju osnovu za djetetov kvalitetan socio-emocionalni, kognitivni i jezični razvoj (Mlinarević, 2022, 142–143).

Roditelji u različitim kulturama dijele tri primarna cilja: osiguravaju fizički opstanak i zdravlje svoje djece, pružaju djeci sposobnosti potrebne za ekonomski opstanak u odrasloj dobi i prenose vrijednosti svoje kulture. Ovi su ciljevi hijerarhijski poredani pa ako je i samo jedan od njih ugrožen, preostali ciljevi imaju sekundarnu važnost. Kada obitelji žive u nasilnim zajednicama, roditelji su intenzivno usmjereni na očuvanje sigurnosti djece. No, kada sigurnost i zdravlje više nisu ugroženi, roditelji stavljaju veći naglasak na podučavanje svoje djece vrijednostima koje će im trebati za doprinos društvu i pružaju im mogućnosti da postanu ekonomski samodostatni kao odrasli. To ne znači da roditelji koji okolinu svoje djece smatraju nesigurnom, ne cijene sposobnosti potrebne za uspjeh u odrasloj dobi. Umjesto toga, kada shvate da su sigurnost i zdravlje ugroženi, ponašanje roditelja odmah se usmjerava prema preživljavanju (Gross, 1996, 178). Djetetu je potrebno odrastati uz odraslu osobu koja je psihički i emotivno zrela i koja mu pruža djelotvornu roditeljsku ljubav. Na taj način dijete očekuje da će i drugi prema njemu biti osjetljivi pa i samo prilazi vršnjacima s pozitivnim stavom (Pintar, 2018, 288).

„Shvaćanje djeteta kao vrijednosti po sebi potiče nesebično usmjeravanje vlastitih kapaciteta njegovom razvoju“ (Pintar, 2018, 292).

4. Stilovi roditeljstva

Jedan od mitova roditeljstva je da je odgajanje djece zabavna stvar, no odgoj djece je zapravo težak posao koji zahtijeva puno odgovornosti, vještina i predanosti. Roditelji ne mogu biti sigurni u sreću i uspjeh djeteta jer su socijalne okolnosti u kojima odgajaju dijete vrlo složene, a oni ne mogu utjecati na sve društvene aspekte. Neka djeca su rođena s izrazito teškim temperamentom, dok su druga vrlo kooperativna (Pernar, 2010, 257). „Temperament predstavlja specifičnost svakog djeteta i određuje dječju emocionalnu ekspresivnost i spremnost odgovaranja na podražaje iz okoline. Pojedine dimenzije temperamenta dijelom uvjetuju i način odgoja djeteta, odnosno dinamiku roditeljskog ponašanja i reakcije okoline. Djeca se rađaju s određenim temperamentom, kao i s osobinama koje su im biološki uvjetovane. Budući da djetetova ličnost još ne uključuje brojne komponente koje postaju vidljive tek kasnije, poput uvjerenja, vrijednosti i stavova, njezino je proučavanje ograničeno na proučavanje izražavanja emocija i reakcija na podražaje iz okoline, odnosno na temperament“ (Božiković i sur., 2020, 398).

Treba napomenuti da nisu svi ciljevi roditeljstva kompatibilni s dobrobiti djece. Cilj da se dojenčad brinu sama za sebe ne bi bilo u nikakvom interesu djeteta, jer ona ne mogu preživjeti bez podrške odraslih. Neki se ciljevi čine neprikladnima jer su razvijeni u kontekstu koji više nije primjenjiv, na primjer, kada se obitelji preseli iz siromašnih u imućnije zajednice ili kada se promijene uvjeti, može doći do problema kod prilagodbe ciljeva (Gross, 1996, 181).

Različiti roditeljski stilovi vode prema razlikama u ponašanju i osobinama ličnosti djece. Djeca popustljivih roditelja nerijetko su bez kontrole, impulzivna i teško prihvaćaju bilo kakav autoritet. Djeca ravnodušnih roditelja često imaju nisko samopouzdanje, teško se prilagođavaju u socijalnim interakcijama i zahtjevna su. Sva djeca imaju veliku potrebu biti prihvaćena i voljena od strane roditelja pa u koliko potrebe djeteta ostanu nezadovoljene, dijete postaje agresivno, buntovničko, emocionalno nestabilno i sve više sklono problematičnom ponašanju (Pintar, 2018, 289).

Ljubav nije dovoljna garancija za dobro roditeljstvo, u kvalitetnom odgajanju potrebno je znanje, povjerenje, kooperativnost i uvažavanje. Djetetu je potrebno davati određene razine slobode u izboru i podržavati samostalnost dječjeg izbora do granice kad posljedice ne utječu

negativno na njegov psihički razvoj ili fizički integritet. Autoritativni stil roditeljstva je najadekvatniji i na najbolji način određuje granice koje su važne u odgoju. Takav stil potiče kod djece znatiželju, samouvjerenost i nezavisnost. Autoritet tog tipa je demokratičan, očituje se u komunikaciji s djetetom i ne inzistira na pravu jačega (odraslog) kojem se dijete treba uvijek prilagođavati. Dijete takvim odgojem upoznaje osjećaje povjerenja, iskrenosti i poštovanja (Pernar, 2010, 258 – 259).

U skladu sa stajalištem da je kvaliteta roditeljstva kontekstualna, strategije roditeljstva trebaju biti u skladu s ciljevima roditelja, kontekstom odgoja djeteta i resursima za koje se smatra da su dostupni. Osim ako nisu prilagođene određenoj zajednici ili kulturnoj skupini, aktivnosti između roditelja i djeteta koje se temelje na standardiziranim nastavnim planovima i programima, često podučavaju strategijama koje nisu u skladu s kontekstom ili koje mogu udaljiti roditelja od obitelji ili zajednice (Gross, 1996, 181). Ako je cilj odgoja odgajati samopouzdanu dijete koje ima samokontrolu i dijete koje je znatiželjno i zadovoljno, onda bi se ponašanje roditelja i njihove metode odgoja trebale promijeniti iz autoritarnih u demokratske i od represivnog prema permissivnom stilu.

Roditelji koji ne uspijevaju definirati i postaviti jasne granice prihvatljivog ponašanja vjerojatno će odgojiti djecu s niskom razinom samopoštovanja. Roditelji koji odbacuju djecu, koji nisu bliski s djecom i ponašaju se autokratski, češće odgajaju djecu koja bolje razvijaju kompleks inferiornosti. Pomoću njihovih vlastitih pozitivnih primjera, roditelji usmjeravaju djecu na oponašanje pozitivnih roditeljskih aktivnosti kao što su ljubav prema učenju, interes za pohađanje tečajeva i aktivnosti za cjeloživotno učenje. Takvi roditelji procjene i preglede prolaze bez tjeskobe i stresa, često čitaju i pričaju priče djeci, stvaraju pozitivne asocijacije na školu i učenje, hvale, bodre, ne miješaju trud s uspjehom i strpljivi su. Oni se također uključuju i pokazuju interes za djetetovo obrazovanje i razvoj, pomažu djeci naučiti ih kako samostalno izvršavati svoje zadatke, rješavati i prevladavati probleme i frustracije, pokazuju djeci kako učinkovito upravljati svojim vremenom, uče ih kako učinkovito učiti, razviti pozitivan stav prema domaćim zadaćama i znati vlastite mogućnosti i granice. Ulaskom u adolescenciju mladi imaju potrebu za autonomijom, što uključuje povećanje neovisnosti i samostalnih odluka umjesto prihvaćanje odluka ili savjeta roditelja. Ciljevi i vrijednosti roditeljstva izravno određuju stil roditeljstva i time utječu na specifične roditeljske aktivnosti i postupke vezane uz djetetove potrebe (Brust Nemet, Vrdoljak, Livaja Budaić, 2021, 111–112).

5. Sustavi vrijednosti roditelja

Roditelji koji dijele sustav vrijednosti i komuniciraju o svom stilu odgoja, imaju vrlo čvrste stavove pa odbacuju „čvrste“ metode odgoja. „Čvrsta ruka“ u odgoju djeteta najčešće se primjenjuje tamo gdje nema čvrstih stavova roditelja i zdrave međusobne komunikacije. Roditelji trebaju znati reći „da“ i „ne“ jer u suprotnom, šalju dvosmislene poruke djetetu što ga dovodi u situaciju u kojoj se sve čini neodređeno i nedefinirano. Dijete u tom slučaju ne može predvidjeti reakcije roditelja u određenim situacijama i nesigurno je u stavove roditelja. Tijekom odgoja djeteta, roditelj svjedoči vlastitim primjerom i osobnošću i tako prenosi djetetu samo one vrijednosti u koje i sam vjeruje (Miletić, 2006, 33). „Jer, kao što roditelj utječe na dijete, tako i dijete svojim karakteristikama utječe na roditelja, izazivajući ga na ponašanje i postupke koji mogu povoljno ili nepovoljno djelovati na djetetov razvoj. Međusobni odnos roditelja djelovat će povoljno ili nepovoljno na svakog roditelja zasebno, a to će imati posljedice na očev i majčin odnos prema djetetu“ (Obradović i Čudina-Obradović, 2003, 46).

Roditelji žele svojoj djeci prenijeti najkvalitetnije intelektualne i moralne vrijednosti. Transfer vrijednosti obilježava sve vrednote koje njeguju sami roditelji, ali i društvo u kojem dijete živi. On se odvija putem različitih oblika komunikacije između članova obitelji. Stupanj kognitivne zrelosti djeteta ovisi o njegovom razumijevanju vrijednosti roditelja (Družinec, 2016, 476–480). „Pozitivno roditeljstvo uključuje emocionalnu toplinu, prihvaćanje djeteta, podržavanje djetetove autonomije, discipliniranje uz objašnjenje važnosti postojanja pravila i znanje o djetetovim aktivnostima, a negativno roditeljstvo neprijateljska ponašanja prema djetetu, prisilno discipliniranje, strogo kažnjavanje, izazivanje osjećaja krivnje i emocionalno ucjenjivanje“ (Borić i sur., 2011, 44).

Roditeljstvo utječe i na promjenu odraslih pojedinaca. Dijete u obitelji mijenja aktivnosti i ponašanje roditelja, njihovo mišljenje, osjećanje te vlastitu sliku o sebi. Roditeljsko zadovoljstvo važan je čimbenik kod određivanja klime djetetova razvoja, a očituje se zadovoljstvom i podrškom partnera, dobrim odnosom između djeteta i roditelja i vlastitim uspjehom u ulozi roditelja. Stres roditeljske uloge stvara sumnju kod roditelja da ne mogu ispuniti sve zahtjeve roditeljske uloge u skladu s očekivanjima okoline i osobnim očekivanjima (Obradović i Čudina-Obradović, 2003, 47). Vrijeme u kojem živimo donosi nam brojne izazove što se odražava na obiteljske odnose i kvalitetu života svakog člana. Mijenjaju se različiti oblici osjećaja kompetencija, od osobnih do roditeljskih i osjećaji zadovoljstava samim sobom, drugima ili obitelji. Subjektivni osjećaj kompetentnog roditeljstva koji se osniva na pozitivnim

samoprocjenama roditelja doprinosi stvaranju pozitivne emocionalne klime (Zloković i Nenadić–Bilan, 2012, 194).

Roditeljstvo ne možemo klasificirati kao isključivo pozitivno ili isključivo negativno jer se ravnoteža pozitivnih i negativnih iskustava mijenja iz dana u dan. Ta ravnoteža uvelike ovisi o osobinama ličnosti roditelja, stila roditeljstva, socioekonomskom statusu obitelji te određenoj podršci roditeljima (Pernar, 2010, 259–260). „S obzirom da je odgoj složen i dugotrajan proces u kojem najodgovorniju ulogu i zadaću imaju roditelji koji su prema svojoj prirodnoj funkciji i odgajatelji svog djeteta, važan činitelj uspješnosti roditeljskog odgojnog utjecaja na dijete je majčina ili očeva osobnost, njihova psihološka ili emotivna stabilnost“ (Jurčević Lozančić, 2011, 145). Potrebno je razumjeti roditeljeve osobne značajke i kontekst u kojemu ostvaruje svoju roditeljsku ulogu. Roditeljski pristup vlastitim emocijama povezan je s razumijevanjem emocija djeteta. Depresivnost i anksioznost roditelja mogu potencijalno patogeno utjecati na razvoj djeteta. Na kvalitetu roditeljstva može utjecati i roditeljevo vlastito iskustvo djetinjstva. Dob roditelja važan je čimbenik za adaptaciju ulogi roditelja. Adolescentsko razdoblje nepovoljno je za realizaciju uloge roditelja zbog psihološke nezrelosti i manjka vještina. Mlađa odrasla dob smatra se pogodnijom, dok se srednja odrasla dob smatra nepovoljnom zbog slabljenja zdravlja roditelja.

Društveni status roditelja i obrazovanost često utvrđuju vrijednosti koje roditelji nastoje prenijeti na djecu (Pintar, 2018, 293). „Educiraniji roditelji pružaju bolje obrazovne mogućnosti, pomažu svojem djetetu u učenju i tako prenose svoje kognitivne kompetencije. Postavljanjem većih zahtjeva pred dijete, priopćavanjem važnosti školovanja i uključenosti u obrazovni proces i suradnjom sa školom obrazovaniji roditelji utječu na postignuća svoje djece u školi“ (Marić, 2021, 98). Učinkovitost obrazovanja ovisi o tome koliko dijete odnosno učenik cijene sebe i druge, kako se osjeća u školi, kako procjenjuje sebe i druge te kako komunicira s njima. A uloga roditelja je ovdje kao preduvjet suvremene predodžbe obrazovanja. Odgovorno roditeljstvo doprinosi kognitivnoj i emocionalnoj uključenosti učenika u nastavu (Marić, 2021, 106). Roditelji koji doživljavaju višestruke stresove mogu biti vrlo nezadovoljni svojim životima i osjećaju da nemaju moć promijeniti situaciju, čak i kada znaju da bi promjena mogla koristiti njihovoj djeci (Gross, 1996, 182). Za pozitivan doživljaj roditeljstva kod oba roditelja izrazito je bitna podjela dužnosti oko djeteta.

Karakteristike djeteta uvelike utječu na doživljaj roditeljstva. Dijete teškog temperamenta povećava stres roditelja i njihov osjećaj roditeljske kompetentnosti. Odnos otežavaju i hiperaktivna djeca, djeca s problematičnim ponašanjem i prkosna djeca. U pubertetu dolazi do

još većih sukoba i neuspješnosti roditelja u kontroliranju djeteta. Može doći i do roditeljskog neprijateljstva, kažnjavanja i povlačenja djeteta (Obradović i Čudina-Obradović, 2003, 52). „Roditelji su djeci uzori, odgajaju svakim svojim postupkom, pozitivnim primjerima života i rada; oni kreiraju obiteljsku atmosferu, stil obiteljskog života koji djeca prihvaćaju i tako se oblikuju, stječu pozitivne ili negativne navike, a o njima ovise ljudski postupci i odnosi prema drugim ljudima, materijalnim i duhovnim vrednotama“ (Vukasović, 1991, 572).

Potrebno je stvarati osnove za razvijanje optimizma kod djece. Roditelji često ni sami nisu svjesni kako ih djeca doživljavaju, koliko su im važni te kako proživljavaju lijepe ali i neugodne trenutke u obitelji. Djeca percipiraju i fizički, ali osjete kada nešto nije u redu te proživljavaju sve što i roditelji. Optimisti se suočavaju s problemom i vjeruju kako će sve biti u redu te će ga nekako riješiti. Optimistična djeca su motiviranija i osjećaju bolju kontrolu nad situacijama s kojima se susreću. Optimizam se zasniva na osjećaju moći i pozitivnom načinu objašnjavanja. Roditelji potiču optimizam kod djece prepoznavanjem njihovih osjećaja i usmjeravanjem na promišljanje o događajima koje su proživjeli. Izrazito je važno i okruženje u kojem se dijete razvija, stoga treba stvoriti uvjete za brojne aktivnosti djece. Igra i istraživanje su originalan plod dječje kreativnosti te je upravo istraživanje najveći potencijal moći. Okruženje ne smije biti bezlično jer ih suhoparno ograničava i izaziva osjećaj bespomoćnosti (Pavlič, 2014, 14–15).

6. Utjecaj ograničenja, kritika i pohvala na djecu

Dijete je u odgojnom procesu aktivan subjekt i kreira vlastiti razvoj. Djeca i odrasli zajedno grade i njeguju obiteljsku kulturu. Stvaranjem pozitivne obiteljske klime i poticajnog okruženja, roditelji prihvaćaju odgovornost koju imaju prema djetetu i uvažavaju njegovo dostojanstvo (Mlinarević, 2022, 134). Važnost obiteljske atmosfere u emocionalnom razvoju i zdravlju djeteta je neupitna. Izrazito je važno slušati dijete i pokloniti mu tada mnogo pažnje. Dijete ne voli savjete i očitavanje lekcija, stoga roditelj treba govoriti malo ali učinkovito. Ako dođe do problema, roditelj treba biti strpljiv i staviti se u „cipele djeteta“. Dijete vidi svijet oko sebe puno drugačije nego odrasli, zato roditelj treba zamisliti sebe u njegovom položaju. Dok dijete priča, roditelj se ne bi trebao baviti drugim stvarima kao što su gledanje televizije, čitanje novina ili čišćenje jer dijete želi pažnju. Neverbalna komunikacija je bitan čimbenik pa treba djetetu slati pozitivne poruke. U komunikaciji s djetetom tijelo treba biti otvoreno, prekrizene ruke mogu izazvati negativnu poruku. Roditelj ne treba prekidati dijete dok priča te treba reflektirati ono što je čuo jer na taj način će upoznati sebe i samo znati riješiti određeni problem. Ali jasna pravila i granice su neizostavne jer se dijete kreće unutar njih i doživljava ih kao podršku i ohrabrenje (Miletić, 2006, 32).

Dijete nekad želi nametnuti vlastitu volju, ali i ono treba ograničenja. Ograničenja ga štite od opasnosti i od velike su važnosti za usvajanje socijalnih vještina. Tako nastaju situacije u kojima se dijete bori sa prevladavanjem prepreka, vlastitim osjećajima i osjećajima drugih. Ako se dijete nikad nije susrelo s postavljenim granicama, uskraćena mu je prilika da usvoji prilagođavanje i suosjeća i surađuje s drugima (Ljubešić, 2004, 327). Ako dijete učini nešto dobro, treba ga pohvaliti jer pohvala na taj način potiče poželjno ponašanje u daljnjim situacijama. Naravno, djeca više vole pohvale u odnosu na kritike. Dijete kojemu je izrečena pohvala osjeća se ugodno i razvija se sklonost djeteta prema takvom ponašanju i osobi koja ga je pohvalila. Pohvale posebno utječu na djecu s niskim samopoštovanjem. Takva djeca su nerijetko vrlo sposobna, ali pohvala ih potiče na još veću aktivnost jer je ona dokaz poštovanja vrijednosti djeteta. Dijete osjeća kad pohvala nije iskrena i u tom slučaju na dijete može djelovati negativno.

Uz verbalne pohvale, važne su i neverbalne kao što su osmijeh ili klimanje glavom (Miletić, 2006, 30).

Da bi ponašanje pružilo prirodno potkrepljenje, ono mora jednostavno rezultirati ugodnom posljedicom. Iako su mnoga prosocijalna ponašanja povezana s dugoročnim društvenim rezultatima, neka djela zahtijevaju samoodricanje i stoga su u početku zahtjevna. Na primjer, dijeljenje igračke zahtijeva da se djetetu uskrati pristup toj igrački odnosno ishod je „kažnjavajući“. Za željena ponašanja, poveznica između samoodricanja i pozitivnih ishoda mora se uspostaviti, a korištenje opipljivih pojačivača može pomoći pri motiviranju djece da izvode željena prosocijalna ponašanja. Kao rezultat, ponašanje koje nije u skladu sa samopoimanjem uzrokuje kognitivnu disonancu te neugodno iskustvo koje će dijete vjerojatno pokušati izbjeći u budućnosti, dok dosljedno ponašanje stvara pozitivna emocionalna iskustva (Bower i Casas, 2016, 1311–1312).

„Dijete uči ono što doživljava i cijelim je svojim bićem okrenuto prema roditelju koji ga osobnim primjerom usmjerava prema mnogim životnim vrijednostima. Zašto je to važno? Pravila i vrijednosti utječu i značajno oblikuju djetetov razvoj i odgoj. Pri tome ne treba zaboraviti da odgoj za vrijednosti ne uključuje samo deklarativno znanje, već prihvaćanje vrijednosti kao važan dio životnih stajališta i življenje u skladu s vrijednostima“ (Jurčević Lozančić, 2011, 144). „Psihološka sigurnost djeteta je termin koji označava da se dijete osjeća sigurno, prihvaćeno, da ima razvijeno samopouzdanje koje ne ovisi o svakodnevnim uspjesima i neuspjesima, da se razvija u samosvjesnu mladu osobu. Za odgoj psihološki sigurnog djeteta preduvjet je bezuvjetna ljubav, podrška, ohrabrivanje i prihvaćanje od strane roditelja“ (Hrpka, 2007, 36).

Treba imati i nadzor nad djetetom i poznavati njegovo kretanje, društvo i način provođenja slobodnog vremena. Poželjno je poticati rasprave s djecom o njihovim temama i uključiti ih u teme koje su od obiteljskog interesa. Uključenost u školsko učenje važan je čimbenik pa roditelj treba biti informiran o školskim sadržajima i problemima. Uz disciplinu i postavljanje kriterija ponašanja, izrazito je važno međusobno poštovanje. Potrebno je naglašavanje prosocijalnih i kooperativnih odnosa te izbjegavanje oštrih mjera u slučaju „kažnjavanja“. Djecu treba uključiti u sportske, kulturno-umjetničke i ostale oblike kvalitetnog korištenja slobodnog vremena (Obradović i Čudina-Obradović, 2003, 59).

Kreativno i kritičko mišljenje je važno vježbati od ranog djetinjstva. S darovitom i kreativnom djecom je često teško vladati u klasičnim obiteljskim odnosima jer ne trpe nametanje autoriteta. Posljedice toga mogu biti obilježavanje takve djece kao buntovne, neposlušne ili kao djecu s poremećajem u ponašanju. Roditelji ističu određene znakove darovitosti kod djece –

interesantna pitanja i odgovori, kombinacija raznih stvari na originalan način, izumi nečeg novog te verbalna i likovna kreativnost. No, teško je motivirati i usmjeriti pažnju darovite djece na nešto što ih ne zanima. Ovakvoj djeci je potreban roditelj koji će ih stalno poticati, davati mogućnosti izbora, podržavati drugačije poglede i stajališta djeteta te nagrađivati različito mišljenje (Cvetković – Lay, 2004, 2–4). „No promicanje kreativnosti ne znači uvijek jednostavno ostaviti dijete samo s materijalom. Potrebno je ponuditi ili predložiti otvorene kreativne zadatke kao: izraditi lik, naslikati glazbu, izmisliti priču u kojoj ćemo dolaziti do više različitih rješenja problema ili različitih završetaka priče. U takvom su kontekstu djeca u prilici stalno propitivati početno stanje kako bi mogla planirati nastavak, a predmeti i materijali koji ih okružuju i koji su u upotrebi trebaju poticati na stalno promišljanje“ (Bubnić, 2015, 31). Roditelji često naglašavaju izravan odgoj odnosno odmah žele vidjeti rezultate svoji odgojnih vještina, stoga djetetu u velikoj mjeri daju pouke, ukore ili kazne. Važno je napomenuti da ništa nije tako opasno za dijete od dobrog savjeta koji je popraćen lošim primjerom roditelja.

Kazna može biti uspješan potez pri uklanjanju nepoželjnog ponašanja. Moguće je da će smanjiti vjerojatnost ponovnog načina ponašanja djeteta, ali ona ipak ima puno neželjenih posljedica. Kazna neće natjerati dijete da zaboravi takvo nepoželjno ponašanje, već je ono na neko vrijeme potisnuto te postoji mogućnost da će se ponoviti nakon ukidanja kazne. Dijete koje je kažnjavano na taj način uči da je kazna primjereni način za mijenjanje tuđeg ponašanja, pa će probati mijenjati ponašanje drugih na taj način. Pritom dijete nesvjesno uči način agresivnog ponašanja. Fizička kazna može izazvati strah ili negativne emocije koje se povezuju s ponašanjem, osobom koja kažnjava te mjestom kažnjavanja. Ona ni na koji način ne pokazuje djetetu kako se zapravo treba ponašati, stoga je izrazito neprimjerena. Ukoliko je kazna potrebna, treba ju kombinirati s nagradama (Miletić, 2006, 30).

Poticanje razvoja djeteta proces je tijekom kojeg dijete treba izražavati svoju osobnost, interese, navike i stavove. Važna je privrženost kao temelj budućih pozitivnih i harmoničnih odnosa (Hrpka, 2007, 32). Zdrava obitelj je ona koja je povezana sa zajednicom odnosno školom, vrtićem, radnim mjestom ili crkvom i uključuje dijete u organizacije gdje ono stječe određene životne vrijednosti i radne navike. Takva obitelj djetetu pruža ugodnu sredinu, a članovi obitelji zajedno brinu o okolišu i čistoći. Od velike važnosti je organizacija vremena za zajedničke aktivnosti u obitelji kao što su učenje, pospremanje, izleti i slobodno vrijeme. Članovi obitelji trebali bi dijeliti neke prioritete vezanih uz obrazovanje, poštivanje individualnosti te povjerenje. Članovi obitelji preuzimaju različite uloge tijekom vremena pa je važno da se znaju prilagoditi. Roditelji postavljaju djetetu granice i pravila, ali na osnovu logičnih rješenja. Ukoliko dođe do krize, roditelji su tu da pruže djetetu potporu, razumijevanje i pomoć (Wagner

Jakab, 2008, 123). Nitko ne voli biti kritiziran, pa tako ni djeca. Ako se djetetu udijeli kritika pred drugim ljudima, osjećat će se poniženo pa ju bolje izreći nasamo. U slučaju neprimjerenog ponašanja, kritika treba uslijediti što prije jer je tad najučinkovitija, a roditelj na taj način ne potiskuje svoje negativne emocije predugo. Dijete ne treba kritizirati za nešto što ono ne može kontrolirati npr. pad zbog neke prepreke. Kritika treba biti usmjerena samo na ponašanje djeteta, a ne na osobnost. Ako dijete pogriješi, ono nije automatski loše (Miletić, 2006, str.31). Roditelj treba slati poruke djetetu da vjeruje u njega, brine za njega i da ga želi saslušati. Djeca koje se s time ne susreću, ne znaju prihvatiti kritiku i teško podnose neuspjeh i teže ostvaruju svoje potencijale (Hrpka, 2007, 36). „Bitno je potaknuti dijete na vješto upravljanje emocijama, odnosno pomoći mu pronaći konstruktivan i prihvatljiv način što je sastavni dio samoregulacije emocija koja počinje u ranom djetinjstvu, ali se razvija i usavršava tijekom većeg dijela života. Samoregulacija emocija, kao jedan od važnih elemenata emocionalne inteligencije, ovisi i o naslijeđenim dispozicijama, ali i o okolinskim čimbenicima gdje roditelji svakako imaju najznačajniju ulogu“ (Božiković, Reić Ercegovac, Kalebić Jakupčević, 2020, 402).

Zaključak

Sve više se ističe važnost roditeljskog stila, a poznato je da prakse specifične za stil roditeljstva više ili manje doprinose uravnotežen razvoj djeteta. Razina emocionalne regulacije i optimizma kod roditelja i djece olakšavaju usvajanje uravnoteženog stila roditeljstva. Osposobljavanje roditelja o emocionalnoj regulaciji, optimizmu, odgovarajućim postupcima i skrbi mogu pomoći u prepoznavanju najprikladnije roditeljske prakse koje poboljšavaju odnos između roditelja i djeteta. Roditelji koji potiču dječje formalno i neformalno učenje, pružaju podršku, uključuju se i sudjeluju u obrazovanju njihove djece dovode do brojnih korisnih čimbenika za djecu. Važan aspekt je i nenasilni odgoj. Treba uzeti u obzir da odgoj i roditeljstvo djece može utjecati na mentalno zdravlje roditelja budući da je glavni izvor stres. Važno je promicati afektivnu i učinkovitu komunikaciju otvorenim dijalogom. Odgovoran roditelj drži čvrste granice, daje djetetu izbore i izbjegava nagrade, kazne i prijetnje. On jača samoregulaciju kod djeteta i prosocijalne kvalitete. „Suvremene spoznaje o razvoju djeteta uništile su paradigmu o poslušnosti, a afirmirale paradigmu odgovornosti. Od roditelja se očekuje da naprave pomak od odgoja za poslušnost prema odgoju za odgovornost, kreativnost i kritičko mišljenje. Kako bi to mogao provesti roditelj mora sliku djeteta kao ovisnog i pasivnog primatelja utjecaja odraslih zamijeniti slikom djeteta kao aktivnog, kompetentnog i sposobnog bića“ (Maleš, 2012, 14).

Literatura

- Bedeniković Lež, M. (2009). Uloga majke u školskom uspjehu djeteta. *Školski vjesnik*, 58 (3.), 331-344. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/82603>
- Boban-Pejić, J. (2008). Obitelj za stolom. *Dijete, vrtić, obitelj*, 14 (51), 31-31. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/176944>
- Bower, A.A. i Casas J. (2016). What Parents Do When Children are Good: Parent Reports of Strategies for Reinforcing Early Childhood Prosocial Behaviors. *Journal of Child and Family Studies* 25(4). https://www.researchgate.net/publication/282178732_What_Parents_Do_When_Children_are_Good_Parent_Reports_of_Strategies_for_Reinforcing_Early_Childhood_Prosocial_Behaviors
- Božiković, T., Reić Ercegovac, I. i Kalebić Jakupčević, K. (2020). Doprinos temperamenta i roditeljskog ponašanja razvojnim ishodima djece predškolske dobi. *Školski vjesnik*, 69 (2), 397-417. <https://doi.org/10.38003/sv.69.2.11>
- Brust Nemet, M., Vrdoljak, G. i Livaja Budaić, V. (2021). Parenting Style and the Active Involvement of Fathers in Child-Rearing. *Jahr*, 12 (1), 107-125. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/263659>
- Bubnić, H. (2015). Podržavanje prirodne kreativnosti djeteta. *Dijete, vrtić, obitelj*, 20 (77/78), 29-31. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/169963>
- Camović, Dž. (2018). Osnaživanje roditelja za poticanje ranog dječjeg razvoja i učenja - primjena akcijskog istraživanja u programu roditeljstva. *Školski vjesnik*, 67 (1), 60-80. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/213806>
- Cvetković - Lay, J. (2004). Možeš i drukčije - vježbajmo s djecom kreativno mišljenje. *Dijete, vrtić, obitelj*, 10 (37), 2-5. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/178228>
- Cvrtnjak, I. i Miljević Riđički, R. (2015). Očevi nekad i danas. *Život i škola*, LXI (1), 113-119. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/152314>

- Dadić, K. (2013). Dijete u središtu konzumerizma. *MediAnali*, 7 (14), 97-113. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/148356>
- Družinec, V. (2016). Transfer vrijednosti s roditelja na djecu. *Školski vjesnik*, 65 (3), 475-488. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/178119>
- Fuček, I. (1974). »Odgovorno roditeljstvo« — stvarnost ili utopija?. *Obnovljeni Život*, 29. (3.), 245-262. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/58229>
- Gross, D. (1996). What Is a "Good" Parent? *MCN. The American journal of maternal child nursing* 21(4), 178-82. https://www.researchgate.net/publication/14449017_What_Is_a_Good_Parent/stats
- Hrpka, H. (2007). Odgoj psihološki sigurnog djeteta. *Dijete, vrtić, obitelj*, 13 (49), 32-32. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177532>
- Hrpka, H. (2007). Odgoj psihološki sigurnog djeteta. *Dijete, vrtić, obitelj*, 13 (50), 36-36. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177085>
- Jurčević Lozančić, A. (2011). Redefining the educational role of the family. *Croatian Journal of Education*, 13 (4), 122-150. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/78073>
- Kokorić, S. B. (2020). Utjecaj novih informacijsko-komunikacijskih tehnologija na obiteljski život. *Medijske studije*, 11 (22), 81-101. <https://doi.org/10.20901/ms.11.22.5>
- Kušević, B. (2011). Socijalna konstrukcija roditeljstva – implikacije za obiteljsku pedagogiju. *Pedagogijska istraživanja*, 8 (2), 297-307. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/116663>
- Leutar, Z. (2004). Žena između svijeta rada i obitelji. *Društvena istraživanja*, 13 (6 (74)), 1159-1177. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/16255>
- Ljubešić, M. (2004). Izazovi odrastanja i roditeljstvo. *Nova prisutnost*, II (2), 325-328. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/84058>
- Maleš, D. (2012). Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima. *Dijete, vrtić, obitelj*, 18 (67), 13-15. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/124015>
- Marić, T. (2021). Parenting Styles as Predictors of Students' Involvement in the Educational Process. *Croatian Journal of Education*, 23. (1.), 81-106. <https://doi.org/10.15516/cje.v23i1.3972>

- Miletić, D. (2006). Pozitivno obiteljsko ozračje kao preduvjet emocionalnog zdravlja djeteta. *Dijete, vrtić, obitelj*, 12 (45), 30-31. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177733>
- Miletić, D. (2006). Pozitivno obiteljsko ozračje kao preduvjet emocionalnog zdravlja djeteta. *Dijete, vrtić, obitelj*, 12 (46), 32-33. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177717>
- Milić Babić, M. (2019). Socijalna podrška i roditeljstvo. *Socijalne teme*, 1 (6), 13-26. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/233278>
- Mlinarević, V. (2022). Odgoj djeteta i komunikacija roditelja u suvremenim uvjetima. *Nova prisutnost*, XX (1), 133-144. <https://doi.org/10.31192/np.20.1.9>
- Obiteljski zakon NN 103/15, 98/19 (NN 103/22). Preuzeto 11.09.2022. s <https://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon>
- Obradović, J. i Čudina-Obradović, M. (2003). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*, 10 (1), 45-68. <https://doi.org/10.3935/rsp.v10i1.139>
- Pavlić, K. (2014). Kako poticati optimizam. *Dijete, vrtić, obitelj*, 20 (75), 14-15. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/159075>
- Pećnik, L. i Sindik, J. (2013). Neki aspekti psihološke antropologije žene. *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 4 (2), 99-105. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/113510>
- Pernar, M. (2010). Roditeljstvo. *Medicina Fluminensis*, 46 (3), 255-260. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/59248>
- Pintar, Ž. (2018). Roditeljstvo u otporu. *Školski vjesnik*, 67 (2), 287-298. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/216733>
- Plasaj, D. (1991). Obitelj - odgoj djece. *Obnovljeni Život*, 46. (1.), 124-139. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/54375>
- Szentmartoni, M. (1999). Važnost oca za zdrav duhovni život. *Obnovljeni Život*, 54 (2), 239-250. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/1459>
- Štironja Borić, A., Roščić, S., Sedmak, M., Šepčević, A. i Keresteš, G. (2011). Social-contextual determinants of parental behaviour of preschool children's mothers and fathers. *Croatian Journal of Education*, 13 (3), 25-55. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/77310>

Višnjić-Jevtić, A. i Visković, I. (2021). Roditeljstvo u vrijeme pandemije COVID-19: Perspektiva roditelja djece rane i predškolske dobi. *Metodički ogledi*, 28 (1), 11-38. <https://doi.org/10.21464/mo.28.1.4>

Vukasović, A. (1991). Odgoj za humane odnose i odgovorno roditeljstvo. *Obnovljeni Život*, 46. (6.), 564-576. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/54542>

Vukasović, A. (2009). Prijeka potreba odgoja za obiteljski i društveni život. *Obnovljeni Život*, 64. (1.), 69-85. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/34221>

Vuković, T. (2016). The Double Role of Women in the Contemporary Family: Attitudes of Students at the University of Zadar. *Acta Iadertina*, 13 (2), 0-0. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/190148>

Wagner Jakab, A. (2008). Obitelj - sustav dinamičnih odnosa u interakciji. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44 (2), 119-128. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/30728>

Zloković, J. i Nenadić - Bilan, D. (2012). Neke odrednice zadovoljstva u obnašanju roditeljske uloge u odnosu na odabir odgojnih postupaka. *Školski vjesnik*, 61 (1.-2.), 191-211. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/81031>

Factors of a positive family climate on the upbringing of children

Abstract

In today's world, when everything loses its meaning, it is necessary to emphasize the importance of family. The family is the first and most important community for optimal child development. In modernization and changing everything around us, the meaning and purpose of the family always remains the same. A person's character and personality are formed in the family climate from the moment of his birth. The positive bond and relationship that a child shares with his parents makes the family a strong and motivating environment. Good and desirable parenting qualities are usually defined as parenting behaviors that increase a child's chances of good health, happiness, and success. Such parenting behaviors can include many factors, from providing basic resources such as food and shelter, to modeling good relationship skills and encouraging healthy lifestyles. A child adopts and develops a certain system of values and a moral compass within his family. Family cohesiveness, understanding, patience, mutual communication and commitment to the role of parents can significantly influence the child's development. Love, warmth, support and acceptance are needed for a child's emotional development and psychological security. Parenting strategies should work in accordance with the goals of parenting in order to achieve a successful parental educational influence. Depending on the cultural context and values, parental behavior can include different forms of education, spiritual guidance and informing children about expectations and norms that will help them navigate in society and later in life. What society considers good parenting is often determined by the effects that parental behavior has on the child's personal development - the assessment of which is, at least in part, defined by cultural norms and subject to variation over time and even today in this new, modern world.

Key words: family, family climate, positive factors, child development, parenting